

Universiteit Utrecht

Hoge mate van impulsiviteit als risicofactor voor alcoholgebruik onder adolescenten uit een risicogroep

En de modererende rol van gezinssamenstelling en availability van alcohol
in de thuissituatie

M.T. Hanterink

Studentnummer: 3640620

Onder begeleiding van Margot Peeters

Algemene Sociale Wetenschappen/ Master Jeugdstudies

Juni 2015

Abstract

Dit onderzoek geeft meer inzicht in de persoonlijke en gezinsfactoren die van invloed zijn op het alcoholgebruik bij adolescenten uit een hoge risicogroep. Specifiek is er gekeken naar de relatie tussen mate van impulsiviteit en alcoholgebruik onder jongeren uit een hoge risicogroep. De gezinssamenstelling en availability van alcohol in de thuissituatie zijn als interactie-effecten getoetst. Gegevens voor het onderzoek zijn afkomstig van 374 jongeren ($M_{leeftijd} = 13.6$ jaar) van 17 verschillende scholen voor voortgezet speciaal onderwijs in Nederland. Eerst is er cross-sectioneel naar de data gekeken aan de hand van een hiërarchische regressie analyse. Impulsiviteit en het opgroeien in een 1 ouder gezin blijken geen significantie voorspellers, alcohol availability wel. De interactie-effecten waren beiden niet significant. Longitudinale analyses laten zien dat wanneer er gecontroleerd wordt voor alcoholgebruik op T1, impulsiviteit een significante voorspeller is voor een toename van alcoholgebruik op T2. Deze resultaten onderstrepen het belang van onderzoek naar zowel persoonlijkheidskenmerken als gezinsfactoren in relatie tot alcoholgebruik onder adolescenten uit een hoge risicogroep.

Kernwoorden: Impulsiviteit, alcoholgebruik, alcohol availability, gezinsfactoren, risicjongeren

Inleiding

Adolescenten met gedragsproblemen in het speciaal onderwijs vormen een belangrijke risicogroep voor het gebruik van alcohol, tabak, cannabis en andere drugs (Aarons, Brown, Hough, Garland & Wood, 2001; Grunbaum, Lowry & Kann, 2001). Onderzoek toont aan dat adolescenten in het speciaal onderwijs een hogere mate van gebruik rapporteerden voor dagelijks roken, wekelijkse alcohol consumptie, cannabis en harddrugs in vergelijking met een reguliere onderzoeksgroep (Kepper, van den Eijnden, Monshouwer, Vollebergh, 2013). Adolescenten in het speciaal onderwijs hebben veelal gedragsmatige en emotionele problemen, en naast deze individuele problemen wordt er vaker een problematische relatie met ouders gesignaleerd en komt bijna de helft van deze jongeren uit een gebroken gezin (Zundert, Engels & Deling, 2004; Kepper et al., 2013). Onderzoek naar middelengebruik onder adolescenten laat herhaaldelijk zien dat persoonlijkheidsfactoren en gezinsfactoren belangrijke voorspellers zijn voor mogelijk middelengebruik (Donovan, 2004.; Elkins, King, McGue & Iacone, 2006; Korhonen, et al., 2012). In dit onderzoek wordt getracht meer inzicht te krijgen in de persoonlijke en gezinsfactoren, en de interactie tussen beiden, die van invloed zijn op het alcoholgebruik bij adolescenten uit een hoge risicogroep.

Impulsiviteit en alcoholgebruik

Persoonlijkheidsonderzoek in relatie tot alcoholgebruik laat zien dat specifieke persoonlijkheidskenmerken samenhangen met mate van gebruik van alcohol (Casellanos-Ryan, O'Leary-Barrett, Sully & Conrod, 2013.; Elkins et al., 2006). Voornamelijk ongecontroleerde persoonlijkheidsfactoren zoals impulsiviteit en sensation seeking (Caspi, Moffit, Newman, & Silva, 1996) worden geassocieerd met zwaar alcoholgebruik in de adolescentie (Chassin, Flora & King, 2004; King, Fleming, Monahan & Catalano, 2011; Nigg et al., 2006). Personen die problemen hebben met het reguleren van hun gedrag lijken te handelen zonder een zorgvuldige planning en zijn gevoelig voor beloningen (Zuckerman & Kuhlman, 2000). Dit is mogelijk een verklaring voor de relatie tussen impulsiviteit en de vroege start van alcoholgebruik bij adolescenten. Daarnaast bevinden adolescenten met een hoge mate van impulsiviteit zich vaker in sociale contexten welke alcoholgebruik motiveren en hebben ze een sterkere sensatie behoefte (Chassin et al., 2004).

Invloed van gezinsfactoren op de relatie mate van impulsiviteit en alcoholgebruik

Gezinssamenstelling

Naast individuele factoren is het ook van belang om naar gezinsfactoren te kijken. Onderzoek

naar de effecten van gezinssamenstelling op het risicogedrag van adolescenten, zoals criminaliteit, alcohol, tabak en drugs gebruik laten tegengestelde resultaten zien. Sommige onderzoeken laten geen relatie tussen de gezinssamenstelling en risicogedrag zien (Sokol-Katz, Dunham, & Zimmerman, 1997). Andere onderzoeken stellen dat adolescenten die opgroeien bij beide biologische ouders minder frequent veel drinken of crimineel gedrag laten zien in tegenstelling tot adolescenten die opgroeien in een andere gezinssamenstelling (Bjarnason, et al., 2003). Er zijn meerdere onderzoeken die aantonen dat de verschillen in alcoholgebruik onder adolescenten en ander risicovol gedrag samenhangen met de gezinssamenstelling (Ram & Hou, 2003; Thomas, Farrell, Barnes, 1996). In vergelijking met adolescenten die opgroeien in intacte families, dus bij beide biologische ouders, hebben adolescenten die opgroeien in een andere gezinssamenstelling (alleenstaande ouders, stiefouders) een grotere kans op emotionele, psychologische en gedragsproblemen (Cherlin, 1999; Amato, 2000; Pryor & Rodgers, 2001). Eerder onderzoek toont aan dat emotionele stressoren in de familie, die vaak gepaard gaan met huwelijksproblemen van de ouders, een verklaring kunnen bieden voor een toegenomen risico op middelengebruik (Houseknecht & Hango, 2006; Kristjansson, Sigdusdottir, Allegrante & Helgason, 2008). Het is aannemelijk dat een scheiding van ouders een belangrijke stressfactor kan zijn in het leven van adolescenten en op die manier bijdraagt aan een toename in middelengebruik.

Onderzoeken gericht op gezinsfactoren en middelengebruik van adolescenten, richten zich voornamelijk op het drinkgedrag van de ouders en de opvoedingsstijl zoals ouderlijke steun en controle (Barnes & Farrell, 1992; Reifman, Barnes, Dintcheff, Farrell & Uhteg, 1998). In de laatste jaren is het onderzoek verschoven naar de rol van alcohol-specifieke socialisatie wat betrekking heeft op de maatregelen die ouders nemen om het middelengebruik te begeleiden of te voorkomen. Onderzoek van, Van der Vorst, Engels, Meeus & Dekovic, (2006) laat een negatieve samenhang zien tussen strikte regels omtrent het drinken van alcohol en het alcoholgebruik van adolescenten. Naarmate ouders striktere regels stellen wordt er minder alcoholgebruik waargenomen bij adolescenten. Wanneer ouders minder regels stellen tot het gebruik van alcohol of dit toestaan in de thuissituatie, kan dit leiden tot een hogere frequentie alcoholgebruik bij adolescenten (Jackson, Henriksen & Dickinson, 1999; Wood, Read, Mitchell & Brand, 2004).

Availability van alcohol in de thuissituatie

Onderzoek toont aan dat een hoge availability, wat staat voor de zichtbaarheid en beschikbaarheid van alcohol in de thuissituatie, kan leiden tot meer alcoholgebruik onder adolescenten (Van den Eijnden, van de Mheen, Vet & Vermulst, 2011; Komro, Maldonado-Molina, Tobler, Bonds & Muller, 2006). Het hebben van alcoholische dranken in de thuissituatie in het zicht kan er mogelijk voor zorgen dat kinderen bekend raken met alcohol. Bovendien geeft het meer kansen voor de adolescent om te gaan drinken zowel stiekem of openlijk (Zundert et al., 2006). Van den Eijnden et al., (2011), tonen in hun onderzoek aan dat de availability van alcoholische dranken in de thuissituatie een betere voorspeller is voor alcohol gebruik onder adolescenten dan de alcohol specifieke regels die ouders opstellen. Alcohol availability is dus een belangrijk onderdeel van de alcohol specifieke socialisatie.

De zichtbaarheid van alcohol kan een impliciete verwijzing zijn naar de attitude ten opzichte van alcohol van ouders, welke op zijn beurt weer van invloed is op ouderlijk opvoedingsgedrag. De zichtbaarheid van alcohol kan om die reden een goede indicator zijn van het opvoedingsgedrag van ouders als het gaat om alcohol specifieke opvoeding.

Zoals hierboven beschreven is er vanuit verschillende invalshoeken getracht om meer inzicht te krijgen in de relatie tussen impulsiviteit en het gebruik van alcohol bij adolescenten. Daarnaast is er gekeken naar twee gezinsfactoren; gezinssamenstelling en availability van alcohol in de thuissituatie. Tot op heden is er weinig tot geen onderzoek gedaan naar de invloed van deze gezinsfactoren als mogelijk modererende rol op de relatie tussen impulsiviteit en alcoholgebruik onder (risico)jongeren.

Vanuit de bestaande literatuur volgen de volgende hypotheses:

1. Verwacht wordt dat een hoge mate van impulsiviteit een risicofactor is voor alcoholgebruik onder adolescenten.
2. Verwacht wordt dat beschikbaarheid van alcohol in de thuissituatie een versterkende invloed heeft op de relatie van de mate van impulsiviteit en alcoholgebruik onder adolescenten.
3. Verwacht wordt dat het opgroeien in een 1 oudergezin een versterkende invloed heeft op de relatie van de mate van impulsiviteit en alcoholgebruik onder adolescenten.

Methode

Participanten

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de Implicit data. In totaal participeerden 374 middelbare scholieren (330 jongens, 44 meisjes) van 17 verschillende scholen uit het speciaal voortgezet onderwijs in Nederland. Het speciaal onderwijs in Nederland is gericht op jongeren met gedragsproblemen. De participanten werden gevolgd over een periode van twee jaar met tussenperiodes van 6 tot 8 maanden. Voor dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van de data verzameld bij aanvang (T1), en de data bij vervolg onderzoek 6 maanden later (T2). Bij aanvang participeerden 374 studenten ($M_{leeftijd} = 13.55$ jaar, $SD = 0.86$) bij de tweede meting participeerden 279 studenten. Negenentwintig studenten participeerden niet in beide metingen als gevolg van ziekte of absentie of hadden incomplete data sets en werden daarom uitgesloten in de analyses. Dit resulteert in een onderzoeksteekproef van 250 studenten (223 jongens, 27 meisjes, $M_{leeftijd} = 14.1$; $SD = 0.9$). De adolescenten hebben de vragenlijsten ingevuld onder begeleiding van een getrainde onderzoeksassistent.

Variabelen

Impulsiviteit is gemeten aan de hand van de Substance Use Risk Profile Scale (SURPS; Woicik et al., 2009). De SURPS wordt gebruikt om vier verschillende persoonlijkheid karakteristieken vast te stellen die geassocieerd worden met een verhoogd risico tot middelengebruik: angstgevoeligheid, hopeloosheid, impulsiviteit en sensation seeking. In dit onderzoek wordt alleen gekeken naar impulsiviteit. De SURPS bevat 23 items met vier antwoordmogelijkheden, variërend van *helemaal mee oneens* tot *helemaal mee eens*. De verschillende sub schalen reflecteren patronen van eigenschappen welke gerelateerd zijn aan een verhoogd risico voor middelenmisbruik bij adolescenten (Castellanos-Ryan et al., 2013; Krank et al., 2011). Een voorbeeld item voor impulsiviteit is “Ik handel meestal zonder na te denken”.

Alcoholgebruik werd gemeten door de adolescenten te vragen naar hun alcohol consumptie. Als eerste werd gevraagd aan te geven in hoeveel situaties ze alcohol hadden genuttigd in de afgelopen maand, waarbij antwoorden konden variëren van 0 tot 40 keer of meer. Daarna werd gevraagd hoeveel dagen in de week en in het weekend de adolescenten alcohol nuttigen en hoeveel glazen ze op deze dagen drinken, waarbij de antwoordmogelijkheid varieerde van 0 tot 20 glazen of meer. Een hoeveelheid x frequentie score voor alcoholgebruik werd berekend door het aantal dagen dat er alcohol genuttigd wordt te vermenigvuldigen met het aantal alcoholische consumpties (Koning et al., 2009; Peeters et al., 2012).

Availability van alcohol is gemeten met behulp van 7 vragen met 5 antwoordmogelijkheden variërend van *nooit* tot *altijd*. Deze vragen richten zich op de zichtbaarheid van alcohol in de thuissituatie. Voorbeeld; “Hebben je ouders wijn of bier in voorraad?”/”Hebben je ouders sterke drank in het zicht staan”. Het gemiddelde van de totale score op de items geeft de mate van alcohol availability weer, waarbij een hogere score staat voor grotere availability van alcohol in de thuissituatie.

Één-ouder gezin is gemeten met de vraag of ouders nog bij elkaar zijn, en zo nee of dit voortkomt uit scheiding of overlijden van een ouder.

Data-analyse

Voor de data-analyse werd gebruik gemaakt van SPSS Statistics 20.0. Voor de analyse van de resultaten zijn eerst de descriptives en correlaties van de resultaten opgevraagd. Het significantieniveau dat werd aangehouden was .05. Vervolgens zijn de hypothesen getoetst aan de hand van een hiërarchische regressieanalyse. In stap 1 is er gekeken naar het hoofdeffect (H1). Voor het toetsen van hypothese 2 en 3 zijn in stap 2 de interactietermen (impulsiviteit*availability en impulsiviteit*1oudergezin) meegenomen om te toetsen of deze van invloed zijn op de relatie tussen impulsiviteit en alcoholgebruik onder adolescenten. Daarnaast is er een regressie analyse uitgevoerd om te onderzoeken of impulsiviteit op T1 de toename van alcohol op T2 voorspelt.

Resultaten

Descriptieve statistieken worden weergegeven in tabel 1. De gemiddelde impulsiviteitsscore is 2,23 (SD= 0,73). Op T1 is te zien dat de adolescenten gemiddeld 1,42 (SD=2,94) keer in de afgelopen maand alcohol hebben genuttigd, op T2 is dit een hele kleine toename (M=1,56; SD=3,12). Availability werd gemeten aan de hand van 7 vragen met een score van 1 (nooit) tot 5 (altijd). Van de scores is een gemiddelde somscore berekend (M=2,17; SD: 0,98). In de gebruikte dataset groeit bijna de helft van de adolescenten op in een 1 ouder gezin (49,6%). Uit de correlatiematrix (tabel 1) blijkt dat de correlatiecoëfficiënten voor availability significant zijn. Alcohol availability hangt dus samen met een hogere mate van impulsiviteit ($r(341) = .21, p < .01$). Daarnaast wordt ook een significante correlatie aangetoond tussen de variabelen alcoholfrequentie en availability ($r(314) = .22, p < .01$), alcohol availability hangt dus positief samen met het alcoholgebruik.

Tabel 1. Descriptieve statistieken

Variabele	Time 1	Time 2	Correlaties		
	M (SD)	M (SD)	1	2	3
1 Impulsiviteit	2,23(0,73)		-		
2 Alcoholfrequentie	1,42(2,94)	1,56(3,12)	.01	-	
3 Availability	2,17(0,98)		.21**	.22**	-

Note. * $p < .05$, ** $p < .01$.

Cross-sectionele analyses

Om de hypothesen te toetsen is er gebruik gemaakt van hiërarchische regressie analyse (tabel 2). In stap 1 (model 1) blijken impulsiviteit, het opgroeien in een 1 ouder gezin en de availability van alcohol in de thuissituatie 4,8% van de variantie van alcohol gebruik onder adolescenten te verklaren ($p < .01$). Impulsiviteit en het opgroeien in een 1 ouder gezin blijken geen significantie voorspellers te zijn, alcohol availability wel ($p < .01$). Dit betekent dat meer availability in de thuissituatie een hoger alcoholgebruik voorspelt. Het toevoegen van de interacties bij stap 2 verhoogt de R^2 met 1%. Deze toevoeging is niet significant ($p = .176$).

Tabel 2. Resultaten hiërarchische regressie analyse van alcoholgebruik onder adolescenten op T1 (N= 318)

Onafhankelijke variabele	B	SE
Stap 1 (R^2 , R^2_{adj})	(.05**/.04)	
Impulsiviteit	-.07	.23
1ouder gezin	-.30	.32
Availability	.64**	.17
Stap 2 (R^2 , R^2_{adj} , R^2_{change})	(.06/.04/.01)	
Impulsiviteit	-.09	.23
1ouder gezin	-.32	.32
Availability	.73**	.17
Impulsiviteit*Availability	-.43	.23
Impulsiviteit*1oudergezin	-.01	.44

afhankelijke variabele: frequentie alcoholgebruik in de afgelopen 4 weken gemeten T1
 Note. * $p < .05$, ** $p < .01$.

Longitudinale analyses

Naast de analyses op T1 is er ook gekeken naar impulsiviteit als voorspeller voor alcoholgebruik op T2 (tabel 3).

Tabel 3. Resultaten regressie analyse mate van impulsiviteit op alcoholgebruik adolescenten T2 te voorspellen (gecontroleerd voor alcoholgebruik T1) (N=211).

Onafhankelijke variabele	B	SE
Model (R^2 , R^2_{adj})	(.29**/.28)	
Impulsiviteit	.54**	.13
Alcoholfrequentie T1	.59**	.53

Note. * $p < .05$, ** $p < .01$.
afhankelijke variabele: frequentie alcoholgebruik in de afgelopen 4 weken gemeten T2

Wanneer er gecontroleerd wordt voor alcoholgebruik op T1, blijkt impulsiviteit een significante voorspeller te zijn voor een hogere frequentie van alcoholgebruik op T2 ($\beta = .54$, $p < .01$). Mate van impulsiviteit is dus een voorspeller van toename in alcoholgebruik. Wanneer er longitudinaal wordt gekeken naar alle variabelen; impulsiviteit, 1 oudergezin en availability, met als afhankelijke variabelen frequentie alcoholgebruik op T2 (tabel 4) blijkt alleen het alcoholgebruik op T1 een significante voorspeller ($\beta = .66$, $p < .01$).

Tabel 4 laat zien dat impulsiviteit, opgroeien in een 1 ouder gezin, availability en alcoholgebruik op T1 35% verklaart van de variantie in alcoholgebruik op T2. De F-waarde die daarbij hoort is significant ($p < .01$). Alleen T1 alcoholgebruik is een significante voorspeller van T2 alcoholgebruik ($\beta = .35$, $p < .01$).

Tabel 4 Resultaten hiërarchische regressie analyse van alcoholgebruik onder adolescenten op T2 (N= 211)

Onafhankelijke variabele	B	SE
Stap 1 (R^2 , R^2_{adj})	(.35**/.34)	
Impulsiviteit	.30	.25
1ouder gezin	-.09	.35
Availability	.31	.19
Alcoholfrequentie T1	.66**	.07
Stap 2 (R^2 , R^2_{adj} , R^2_{change})	(.35/.33/.00)	
Impulsiviteit	.30	.25
1ouder gezin	-.07	.36
Availability	.26	.20
Alcoholfrequentie T1	.66**	.07
Impulsiviteit*Availability	.19	.27
Impulsiviteit*1oudergezin	.01	.49

afhankelijke variabele: frequentie alcoholgebruik in de afgelopen 4 weken gemeten T2
 Note. * $p < .05$, ** $p < .01$.

Discussie

In huidige studie is de relatie tussen de mate van impulsiviteit en alcoholgebruik onder risicojongeren onderzocht. Binnen deze relatie is er gekeken naar de mogelijk modererende rol van gezinssamenstelling en availability van alcohol in de thuissituatie. De resultaten tonen aan dat een hoge mate van impulsiviteit geen voorspeller is voor een hoger alcoholgebruik op T1, maar wanneer er longitudinaal (T2) gekeken wordt zien we wel een significant effect en kunnen we stellen dat een hoge mate van impulsiviteit een voorspeller is voor toename in alcoholgebruik na 6 maanden. De alcohol availability in de thuissituatie voorspelt een hogere mate van alcoholgebruik, maar laat geen significant moderatie effect zien. Opgroeien in een 1 ouder gezin is geen significante voorspeller voor een hogere mate van alcoholgebruik en blijkt de relatie op mate van impulsiviteit en alcoholgebruik niet te modereren.

Impulsiviteit

Op basis van de literatuur werd vooraf verwacht dat een hoge mate van impulsiviteit een risicofactor is voor alcoholgebruik onder adolescenten. Uit de hiërarchische regressieanalyse op T1 wordt er geen significant effect gevonden, maar wanneer er gekeken wordt naar T2 wordt er wel een significantie relatie aangetoond tussen impulsiviteit en alcoholgebruik.

Impulsiviteit voorspelt dus de toename in alcoholgebruik maar niet het alcoholgebruik gemeten op hetzelfde moment. Deze aanname is in lijn met het onderzoek van Casellanos-Ryan et al (2013). Die aantoonde dat impulsiviteit de meest consistente en sterke voorspeller is voor middelengebruik. Adolescenten die in hun onderzoek hoog scoren op impulsiviteit laten een 2 tot 4 keer zo'n grote kans zien op het ontwikkelen van problematisch middelengebruik vanaf de start van het onderzoek tot de follow-up 18 maanden later. Dit in vergelijking met adolescenten die laag scoren op impulsiviteit.

Tijdens de adolescentie doen zich steeds meer situaties voor die om controle van gedrag vragen. Het is mogelijk dat er zich meer situaties voordoen waarin adolescenten in contact komen met alcohol of drugs, wat uiteindelijk kan leiden tot zwaarder alcohol gebruik in de adolescentie (Chassin, et al. 2004; King, et al., 2011; Nigg, et al., 2006). De mate waarin individuen verschillen in hun controle van gedrag komt dus sterker tot uiting wanneer er meer situaties voordoen waarin alcohol gedronken wordt en kan dus een mogelijke verklaring zijn voor de gemeten toename van alcoholgebruik onder adolescenten met een hoge mate van impulsiviteit.

Availability

In huidig onderzoek is de verwachting dat beschikbaarheid van alcohol in de thuissituatie een versterkende invloed heeft op de relatie van de mate van impulsiviteit en alcoholgebruik onder adolescenten bevestigd. Alcohol availability in de thuissituatie hangt positief samen met een hogere mate van alcoholgebruik en laat ook een positieve samenhang zien met een hogere mate van impulsiviteit. Hoewel er geen significante interactie-effect werd gevonden, is er wel een hoofdeffect van availability te zien. Dit is in lijn met de resultaten van, van den Eijnden et al., (2011), waarin wordt aangetoond dat availability van alcoholische dranken in de thuissituatie een goede voorspeller is voor het alcoholgebruik onder adolescenten.

Gezinssamenstelling

De verwachting dat het opgroeien in een 1 oudergezin een voorspellende factor is van alcoholgebruik bij adolescenten wordt in dit onderzoek niet ondersteund. Onderzoek naar de effecten van gezinssamenstelling op middelengebruik laten tegenstelde resultaten zien (Bjarnason, et al., 2003; Ram & Hou, 2003; Thomas et al., 1996). Vaak wordt de relatie tussen het niet in een intacte familie opgroeien en een grotere kans op emotionele, psychologische en gedragsproblemen aan elkaar gelinkt (Cherlin, 1999; Amato, 2000; Pryor & Rodgers, 2001). Het is aannemelijk dat een scheiding van ouders een belangrijke

stressfactor kan zijn in het leven van een adolescent en op die manier bijdraagt aan een toename in middelengebruik. In het huidige onderzoek wordt er geen significante relatie gevonden tussen het opgroeien in een 1 ouder gezin en het alcoholgebruik bij adolescenten. Het hoge aantal adolescenten dat opgroeit in een 1 ouder gezin (49,6%) in deze studie kan hier mogelijk een verklaring voor zijn. Er ontstaat daardoor mogelijk weinig variantie in de mate waarin echtscheiding alcoholgebruik voorspelt.

Limitaties

Een mogelijke limitatie van huidig onderzoek is dat de data verzameld is aan de hand van zelfrapportage, welke gevoelig is voor vertekening en daarom een mogelijke beperking. Desondanks toont eerder onderzoek naar de betrouwbaarheid van zelfrapportage over alcoholgebruik onder adolescenten aan dat zelfrapportage over de hoeveelheid en frequentie van alcoholgebruik betrouwbaar is (Koning, Harakeh, Engels & Vollebergh, 2010). Een tweede limitatie is dat de resultaten van dit onderzoek zijn gebaseerd op een kleine steekproef, bestaande uit 250 jongeren. Ook was er sprake van een grote uitval. Desalniettemin is het aantal deelnemende adolescenten voor deze specifieke doelgroep relatief groot (Kepper et al., 2013).

Conclusie en implicaties

Bekend is dat een hoge score op impulsiviteit samenhangt met alcoholgebruik in de adolescentie (Caspi, et al., 1996; Casellanos-Ryan, 2013), desondanks zijn interventies voor middelengebruik gericht op adolescenten uit het speciaal onderwijs schaars (Clark, Ringwalt, Hanley, Shambles, Flewelling, & Hano, 2010). Gerichte interventies voor deze doelgroep kunnen wellicht de toename van alcoholgebruik, tijdens de adolescentie, beperken. Daarnaast sturen resultaten uit huidig en eerder onderzoek (van den Eijnden, 2011), aan op verder onderzoek naar de rol van alcohol availability in de thuissituatie die een grote rol speelt in de relatie tot alcoholgebruik onder adolescenten. Concluderend ondersteunen de bevindingen uit huidig onderzoek het belang van onderzoek naar de invloed van persoonlijkheidskenmerken en gezinsfactoren op alcoholgebruik onder adolescenten.

Literatuurlijst

- Aarons, G.S., Brown, S.A., Hough, R.L., Garland, A.F., & Wood, P.A. (2001). Prevalence of adolescent substance use disorders across five sectors of care. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40, 419-426.
- Amato, P.R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family*, 62, 1269-1287.
- Barnes, G.M., & Farrell, M.P. (1992). Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency and related problem behaviours. *Journal of Marriage and Family*, 54, 763-776.
- Bjarnason, T., Anderson, B., Choquet, M., Elekes, Z., Morgan, M., & Rapinett, G. (2003). Alcohol culture, family structure and adolescent alcohol use: multilevel modeling of frequency of heavy drinking among 15-16 year old students in 11 European countries. *Journal of Studies on Alcohol*, 64, 200-208.
- Caspi, A., Moffit, T.E., Newman, D.L., & Silva, P.A. (1996). Behavioral observations at age 3 predict adult psychiatric disorders. Longitudinal evidence from a birth cohort. *Archives of General Psychiatry*, 53, 1033-1039.
- Castellanos-Rijan, N., O'Leary-Barrett, M., Suly, L. & Concrad. P. (2013). Sensitivity and specificity of a brief personality screening instrument in predicting future substance use, emotional and behavioral problems: 18-month predictive validity of the substance use risk profile scale. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 37.
- Chassin, L., Flora, D.B., & King, K.M. (2004). Trajectories of alcohol and drug use and dependence from adolescence to adulthood: The effect of familial alcoholism and personality. *Journal of Abnormal Psychology*, 113, 483-498.
- Cherlin, A.J. (1999). Family structure, children's well-being, and social science. *Demography*, 36, 421-428.
- Clark, D.B. (2004). The natural history of adolescent alcohol use disorders. *Addiction* 99, 5-22.

- Clark, H.K., Ringwalt, C.L., Hanley, S., Shamblen, S.R., Flewelling, R.L., & Hano, M.C. (2010). Project SUCCESS' effects on the substance use of alternative high school students. *Addiction and Behaviour*, *35*, 209-217.
- Donovan, J.E. (2004). Adolescent alcohol initiation: a review of psychosocial risk factors. *Journal of Adolescent Health*, *35*, 137-143.
- Elkins, I.J., King, S.M., McGue, M., & Iacono, W.G. (2006). Personality traits and the development of nicotine, alcohol, and illicit drug disorders: Prospective links from adolescence to young adulthood. *Journal of Abnormal Psychology*, *115*, 26-39.
- Eijnden, van den, R., Mheen, van de, D., Vet, R., & Vermulst, A.A. (2011). Alcohol specific parenting and adolescents alcohol related problems: The interacting role of alcohol availability at home and parental rules. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, *72*, 408-417.
- Grunbaum, J.A., Lowry, R., Kann, L. (2001). Prevalence of health related behaviors among alternative high school students as compared with students attending regular high schools. *Journal of Adolescent Health*, *29*, 337-343.
- Houseknecht S.K., Hango D.W. (2006). The impact of marital conflict and disruption on children's health. *Youth & Society*, *38*, 58-89.
- Jackson, C., Henriksen, L., & Dickinson, D. (1999). Alcohol-specific socialization, parenting behaviors and alcohol use by children. *Journal of Studies on Alcohol*, *60*, 362-367.
- Kepper, A., Eijnden, van den, R., Monshouwer, K., & Vollebergh, W. (2013). Understanding the elevated risk of substance use by adolescents in special education and residential youth care: the role of individual, family and peer factors. *European Child & Adolescents Psychiatry*, *23*, 461-472.
- King, S.M., Iacono, W.G., & McGue, M. (2004). Childhood externalizing and internalizing psychopathology in the prediction of early substance use. *Addiction* *99*(12), 1548-1559.
- Korhonen, T., Latvala, A., Dick, D.M., Pulkkinen, L., Rose, R.J., Kaprio, J., & Huizink, A.C. (2012). Genetic and environmental influences underlying externalizing behaviors,

- cigarette smoking and illicit drug use across adolescence. *Behavior Genetics* 42, 614-625.
- Koning I. M., Harakeh Z., Engels R. C. M. E., & Vollebergh W.A. M. A (2010). Comparison of self reported alcohol use measures by early adolescents: questionnaires versus diary. *Journal Substance Use*, 15, 166–73.
- Komro, K.A., Maldonado-Molina, M.M., Tobler, A.L., Bonds, J.R., & Muller, K.E. (2006). Effects of home access and availability of alcohol on young adolescents' alcohol use. *Addiction*, 102, 1597-1608.
- Kristjansson, A.L., Sigfusdottir, I.D., Allegrante, J.P., & Helgason, A.R. (2008). Parental divorce and adolescent cigarette smoking and alcohol use: assessing the importance of family conflict. *Acta Paediatrica* 98, 537–542.
- Nigg, J.T., Wong, M.M., Martel, M.M., Jester, J.M., Puttler, L.I., Glass, J.M.,Zucker, R.A. (2006). Poor response inhibition as a predictor of problem drinking and illicit drugs use in adolescents at risk for alcoholism and other substance use disorders. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 45, 468-475.
- Peeters, M. (2014). Rethink your drink. De bidirectionele relatie tussen automatische en gecontroleerde processen en de ontwikkeling van drinkgedrag bij at-risk adolescenten. (Unpublished doctoral dissertation).
- Peeters, M., Monshouwer, K., Schoot, R. van de., & Janssen, T., Vollebergh, W.A.M., & Wiers, R.W. (2014). Personality and the prediction of high-risk trajectories of alcohol use during adolescence. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs* 75, 790-798.
- Pieters, S., Burk, W.J., Vorst, H., van der., Engels, R.C., & Wiers, R.W. (2014). Impulsive and reflective processes related to alcohol use in young adolescents. *Frontiers in Psychiatry*, 5.
- Pryor, J., & Rodgers, B. (2001). *Children in Changing Families: Life After Parental Separation*; Blackwell Publishing: Hoboken, NJ, USA.
- Ram, B & Hou, F. (2003). Changes in family structure and child outcomes: Roles of economic and familial resources. *Policy Studies Journal*, 31, 309-330.

- Reifman, A., Barnes, G., Dintcheff, B.A., Farrell, M.P., & Uhteg, L. (1998). Parental and peer influences on the onset of heavier drinking among adolescents. *Journal of Studies on Alcohol*, *59*, 311-317.
- Sokol-Katz, J., Dunham, R., & Zimmerman, R. (1997). Family structure versus parental attachment in controlling adolescent deviant behavior: a social control model. *Adolescence*, *32*, 199-215.
- Thomas, G., Farrell, M.P. & Barnes, G.M., 1996. The effects of single-mother families and nonresident fathers on delinquency and substance abuse in black and white adolescents. *Journal of Marriage and Family*, *58*, 884-894.
- Vorst, van der, H., Engels, R.C.M.E., Meeus, W., & Dekovic, M. (2006). The impact of alcohol specific rules, parental norms about early drinking and parental alcohol use on adolescents drinking behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *47*, 1299-1306.
- Woicik, P.A., Stewart, S.H., Pihl, P.O., & Conrod, P.J. (2009). The substance use risk profile scale: A scale measuring traits linked to reinforcement-specific substance use profiles. *Addictive Behaviors* *34*, 1042–1055.
- Wood, M.D., Read, J.P., Mitchell, R.E., & Brand, N.H. (2004). Do parents still matter? Parent and peer influences on alcohol involvement among recent high school graduates. *Psychology of Addictive Behavior*, *18*, 19–30.
- Zuckerman, M., & Kuhlman, D.M. (2000). Personality and risk-taking: Common biosocial factors. *Journal of Personality*, *68*, 999-1029.
- Zundert, van, R.M.P., Engels, R.C.M., & Deling, M.J.M.H. (2004). Alcoholgebruik van scholieren in het voortgezet speciaal onderwijs: De rol van ouderlijk alcoholgebruik en opvoeding. *Gedrag en Gezondheid: tijdschrift voor psychologie en gezondheid*, *32*, 326-343.
- Zundert, van, R.M.P., Vorst, van der, H., Vermulst, A.A., & Engels, R.C.M.E. (2006). Pathways to alcohol use among dutch students in regular education and education for adolescents with behavioral problems: The role of parental alcohol use, general parenting practices, and alcohol-specific parenting practices. *Journal of Family Psychology*, *20*, 456-467.

